

Ullnapping og andre «unoter»

Forfatter

Lisbeth Hektoen, Helsetjenesten for sau- Animalia

Sammendrag

Vi får en del spørsmål om sauer som napper eller eter ulla av andre sauer. Et annet problem som i stor grad har samme årsaksforhold, er sauer som gnager på innredningen. I noen besetninger kan disse problemene bli ganske omfattende.

Publisert

2014

Referanse

Sau og Geit nr. 6/2014

Utskriftsdato

20.04.2024 www.fag.nsg.no

Ullnapping og andre «unoter»

Vi får en del spørsmål om sauer som napper eller eter ulla av andre sauer. Et annet problem som i stor grad har samme årsaksforhold, er sauer som gnager på innredningen. I noen besetninger kan disse problemene bli ganske omfattende.

Gnaging på innredningen gjelder først og fremst innredning av tre. At vi ser dette spesielt i fjøs med treinnredning skyldes nok først og fremst at tre er mer «innbydende» og at gnaging lettere setter spor der enn på innredning av metall. De bakenforliggende problemene kan imidlertid være til stede også i andre fjøs uten at det kommer til uttrykk på samme måte.

Atferdsbehov

Noe sikkert svar på hvorfor slike problemer oppstår i noen flokker har man ikke, og det er ikke nødvendigvis lett å finne forskjeller mellom besetninger som har disse problemene og besetninger uten problemer. Flere mulige årsaker har vært diskutert, men det viktigste sporet er at dette er knyttet til atferdsbehov som sauene ikke får tilfredsstilt.

Det er gjort relativt lite forskning på dette området på sau, men fra forskningslitteraturen vet man at ulleting eller -napping oftere oppstår hos sauer som står alene eller som har liten plass. I forsøk, blant annet med svært lite areal per dyr, har man fått fram mer ekstrem problematferd av denne typen. Dette har ledet tankene inn på at det er noe i miljøet (eller kanskje mer presist mangel på noe i

miljøet) som får sauer til å begynne med denne typen atferd også i vanlige besetninger.

Trangen til å tygge

En mulig årsak til slike «unoter» kan være at dyra ikke får tilfredsstilt tyggebrevet sitt. Sauen er et beitedyr og bruker normalt en stor del av tida på å beite og tygge. Dersom man har et veldig fint grovfôr med lite fiber, som dyra også spiser opp ganske raskt, kan det føre til at sauens innebygde trang til å tygge ikke blir tilfredsstilt. Noen individer kan da begynne å nappe ulla av andre dyr i bingen, gnage på innredningen eller på andre gjenstander. Vi har også fått tilbakemeldinger fra sauebønder om at de ser en sammenheng mellom fôr med lite trevler og ulleting. De har erfart at det kan hjelpe å gi dyra noe høy eller et annet grovfôr med litt mer tyggemotstand. Noen har også sett effekt av å legge inn kvister, greiner og lignende materiale i bingene. Dersom dyra har restriktiv tilgang på grovfôr kan det også hjelpe å gi fri tilgang.

Stimulifattig miljø

En del av årsaken til slike problemer kan også være at sauer i moderne, norske sauefjøs rett og slett har det litt kjedelig. Miljøet i et vanlig sauefjøs byr ikke på så mange stimuli, det skjer lite og det er ofte ganske nakent. Sauer takler stort sett dette greit ser det ut for, men dersom dyra i tillegg får et fôr som de ikke må bruke så mye tid på å tygge, så kan det hende at de rett og slett kjeder seg. Denne kjedsomhetsteorien støttes også av at problemet pleier å forsvinne ved lamming (da har jo søyene andre ting å tenke på) og i beitesesongen. Noen erfarer at det hjelper å gi dyra tilgang til uteareal der det er mulig, men det er jo også spørsmål om hvor mye som skjer der. I en liten luftegård står dyra kanskje «bare og glør», og det kan være mer effektivt hvis de får et større areal med tilgang

Denne sauene har fått nappet av ganske mye ull. Ofte er det ett eller noen få individer som driver med disse «unotene». (Foto: Lisbeth Hektoen)

Tilgang på uteareal i inneføeringsperioden kan redusere problemer med ullnapping eller gnaging på innredningen. (Foto: Grethe Ringdal)

til løvtrær o.l. Står dyra trangt inne, vil det antakeligvis uansett være positivt med en luftegård fordi det øker arealet. Noen har også forsøkt med «aktiviseringsleker» til dyra, for eksempel beholdere med kraftfôr med små hull som gjør at dyra må jobbe litt for å få tak i fôret.

Noen produsenter sier også at det ser ut for at dyra lærer disse unotene av hverandre. Det er ikke så lett å vite hva som skjer inni hodene til sauene våre, men uansett er det aktuelt å fjerne dyr som eter ull av andre, for å bedre forholdene for de dyra som det blir nappet ull av. Rang kan ha betydning for hvilke dyr som eter på hvem, så å flytte «ullnapperne» kan ha en effekt også av den grunn.

Ernæring

Mineralmangler blir også nevnt som en mulig årsak. Denne teorien har antakeligvis et historisk opphav i at dyr (særlig storfe) som hadde enkelte typer mangelsjukdommer, spesielt sinkmangel, kunne slikke ganske intenst på hverandre eller på innredningen. Da

snakker vi imidlertid om mangeltilstander og fôring på et ganske annet nivå enn det som er vanlig i dagens produksjon. Vi har ikke noen gode holdepunkter for at mineralmangler er en vanlig årsak til at sau eter ull eller treinnredning med dagens fôring. Når det gis kraftfôr og/eller mineraltilskudd etter anbefalte normer er det ikke grunnlag for å tro at dyr som eter ull eller eter på innredningen har mangeltilstander av betydning. I flokker som har slike problemer bør man imidlertid alltid gå gjennom fôringsopplegget, også med tanke på vitamin- og mineraltilførsel, og rette opp dette dersom det er mangelfullt. Sau liker jo dessuten salt og bør uansett fôring ha tilgang på saltslikkestein i inneføeringsperioden.

Andre årsaker til ullavfall

Hvis man bruker litt tid på å observere dyra vil man vanligvis se om ulleting er årsaken til ullavfall. Ser man ikke dette må man vurdere andre årsaker til ullavfallet. Det kan skyldes forhold som mangelfull fôring (særlig prote-

iner, eventuelt vitaminer og mineraler), stress, utvendige parasitter og annen sjukdom. Ved sjukdommer som skrapesjuka og utvendige parasitter vil ullavfallet opptre sammen med kløe. Om ullavfallet gjelder enkelt dyr eller mange dyr i flokken kan også gi en indikasjon på årsaken. For eksempel vil parasitter, som lus og sauekrabbe, angå flere dyr, mens ullavfall etter sjukdom med høy feber, for eksempel jurbetennelse, kun vil angå det enkelte dyret.

Det er som nevnt ganske lite undersøkt hva som er årsaken til disse problemene og hvilke tiltak som virkelig hjelper. Hvis noen har erfaringer med tiltak mot ulleting eller gnaging på innredningen, så setter vi stor pris på om dere deler disse erfaringene med oss, slik at vi kan dele dem med flere. Skriv gjerne en e-post til oss i Helsetjenesten for sau; ht.sau@animalia.no

Lisbeth Hektoen
Helsetjenesten for sau- Animalia
lisbeth.hektoen@animalia.no